

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep.
0030 OSLO

Saksbehandler: Lars Erik Wallin
Telefon: 48150190
E-post: lars.erik.wallin@nsg.no
Vår referanse:
Deres referanse:

Ås, 15. mai 2023

Innspill april/mai 2023 til ny dyrevelferdsmelding

Viser til invitasjon på Regjeringens nettsider datert 31. 03.2023 til innspill til ny dyrevelferdsmelding <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/inviterer-til-a-sende-inn-innspill-til-ny-dyrevelferdsmelding/id2970794/>

Norsk Sau og Geit vil med dette fremme noen kommentarer/innspill på det som ligger innenfor våre arbeidsområder vedr. dyreslagene sau og geit. Vi henviser til overskrifter fra St.meld. nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd.

6.2.4 Sau

6.2.4.3 Driftsformer

Sau- og lammekjøttproduksjonen er hovedsakelig basert på utmarkbeite. I enkelte strøk av landet forekommer beiting på inngjerdede områder og viderefører den historiske bruken i området.

54 prosent av norsk landareal er prioritert til ynglende rovvilt. I områder med gjentatte rovviltangrep har imidlertid innmarksbeite blitt mer aktuelt, i den grad det kan skaffes arealer til dette.

6.2.4.5 Tap og sykdom på utmarksbeite

På utmarksbeite blir tilsynet nødvendigvis dårligere enn om dyrene holdes inngjerdet på et oversiktlig område. Risikoen for at dyr blir syke eller skadet uten at dette oppdages, og eventuelt dør, er derfor større. Dette har vært en akseptert risiko, idet man har ansett at fordelene ved utmarksbeite i form av god ressursutnyttning, et fritt og naturlig liv for dyrene, opprettholdelse av et vakkert kulturlandskap, samt gode produkter har veid opp for ulempene. Av 1,9 mill. sau som ble sendt på beite i 2022, gikk ca. 108 000 dyr, det vil si 5,8 %, tapt. De fleste av disse er lam. I de 74 % av besetningene som er tilsluttet Organisert beitebruk, som gjennomfører forebyggende tiltak og har et tilrettelagt og organisert tilsyn, er tapene to prosentpoeng lavere enn i besetninger som står utenfor ordningen.

Det er vanlig å utstyre voksne sauer på beite med bjelle. Bjelle gjør det enklere å lokalisere dyrene og er dermed et hjelpemiddel både under tilsyn og sankingsarbeidet. I områder med tap til rovvilt, pålegges saueeier å merke søyene med fargekoder som angir lammetallet. Dette gir et mer effektivt tilsyn, idet man raskere blir oppmerksom på lam som er blitt borte. Lammemerker brukes også som hjelpemiddel uten at det er gitt pålegg.

Radiobjeller, hvor sauene sender signaler over mobiltelefonnettet eller satellitt, fører til at sauene kan lokaliseres på en svært effektiv måte over datanettet. Elektroniske gjerder hvor grensene markeres med lydsignaler, er kommet de senere årene. Høye kostnader virker begrensende på bruk av elektroniske hjelpemiddel.

En del av tapet på utmarksbeite (ca. 1,5 % av beitedyrene) skyldes store rovdyr. For beitesesongen 2022 ble 16 173 sauer og lam erstattet av staten som sannsynliggjort drept av fredet rovvilt.

Dokumentasjonsarbeidet er krevende og bare 5-6 % av det erstattede tapet er dokumentert- eller antatt drept av rovvilt (Statens naturoppsyn). Resten av det erstattede tapet ble klassifisert som sannsynlig tap grunnet rovdyr på bakgrunn av dokumenterte tilfeller, forekomst av rovvilt i området og det som regnes som normalt tap utenom rovvilt. De siste 10 årene er det søkt rovdyrstatning for færre sau og lam enn i foregående tiårs-periode. I 2012 ble det søkt om tap av ca. 55 000 sau og lam. I 2022 var det omsøkt tapet på ca. 31 000 sau og lam.

Staten yter erstatning for sau drept av jerv, gaupe, bjørn, ulv og kongeørn, men ikke for dyr drept av andre arter. Inntil for ca. 40 år tilbake var rovviltbestandene på et historisk lavmål. Bestandene har imidlertid økt i løpet av de siste tiårene, og Norge har bestander over bestandsmålet av jerv og ulv. Gaupe er på bestandsmålet og bjørn noe under. Jerv er den største skadevolderen og deretter gaupe. Tap til jerv kan i enkelte besetninger komme opp mot 30 prosent. Ulv finnes bare i en liten del av landet hvor utmarksbeiting for det meste er avviklet grunnet store tap. Tapene av sau til ulv skjer de aller fleste ganger utenfor ulvesonen.

Bjørn kan påføre beitenæringene store tap, hovedsakelig fra Trøndelag og i hele Nord-Norge. Med bakgrunn i at bestandsmålet ikke er oppnådd, er det vanskelig å få fellingstillatelser når bjørnebinner etablerer seg i beiteområder for sau og rein.

Under rovviltangrep kan tapet av lam komme opp mot 30 %. I dyrevelferdssammenheng skal en være klar over at angrep fra rovvilt slett ikke alltid resulterer i en rask død for byttedyret, og at særlig bjørn og ulv ofte kan skambite et stort antall sauer på meget kort tid. Jaktopplæring av jerv- og gaupeunger innebærer ofte betydelig skadebiting. Sauene påføres således ofte svært stor lidelse. Ofte spres dessuten frykt i saueflokkene, og lam kommer bort fra mødrene. Rovdyrskader på sau viser store geografiske variasjoner. Størst er skadene i de østlige og nordlige delene av landet. I typiske rovdyrområder viser undersøkelser at rovvilt kan stå for 60–80 % av det totale tapet på utmarksbeite. Enkelte områder og besetninger rammes svært hardt, og kan miste mer enn halvparten av beitedyrene. Kyststrøkene vestpå har med noen unntak, ikke hatt store rovpattedyr. Likevel kan tapene på beite være betydelige også her. Av tap til rovvilt antas kongeørn å være den største skadevolderen.

Tap i kyststrøkene kan enkelte år være store til alveld, som antas å ha sammenheng med inntak av giftplanten rome. Forgiftning med rome gir leverskade og fører til at sauene ikke tåler sollys. Dyrets hode hovner kraftig opp, det kan bli væskende sår.

Sjukdommen sjodogg overføres med infisert flått og forekommer langs Vestlandskysten. Sjodogg fører til en svekkelse av dyrets immunforsvar og gjør at det lett bukker under for andre infeksjoner.

På Sør- og Vestlandet er man i enkelte områder plaget med infeksjon spredt gjennom fluelarver. Spyfluer legger egg i den fuktige ulla på bakparten, ofte under halen. Larvene eter seg så inn i kjøttet.

Løse hunder og manglende respekt for båndtvang er et økende problem. Problemet er størst i områder med mye hytter og øker fordi med Politiet ikke prioriter disse sakene. Dette kan lokalt skape store konflikter.

Øvrige tapsårsaker på utmarksbeite som fører til lidelser og velferdsproblemer for dyrene er andre sykdommer, herunder innvollsparasitter, ulykker i ulendt terreng, drukning i myrer, dyr som setter seg fast i ødelagte gjerder og påkjørsler.

6.2.4.9 Avl

Det er over 20 saueraser i Norge, og antallet øker stadig gjennom import av dyr, embryo og sæd. De største rasene er ifølge Sauekontrollen norsk kvit sau (65 %), spælsau (13 %) og gammalnorsk spælsau (6 %).

Norsk kvit sau og spælsau er produktive raser, med et godt lammetall, god tilvekst og god kjøttfylde. Her drives det et intensivt avlsarbeid basert på moderne avlsprinsipper, inkludert gentesting og genomisk seleksjon. Avlsarbeidet gjennomføres i 800 avlsbesetning fordelt ut over hele landet. Driftsopplegget i avlsbesetningene representerer vanlige norske produksjon, inkludert bruk av utmarksbeite. Dette bidrar til å sikre at det avles fram dyr som er tilpasset norske forhold.

Antall egenskaper som inngår i seleksjonen er nå 16, etter å ha blitt utvidet med nye egenskaper som fremmer en robust sau og god dyrevelferd. En genvariant som kan gi svært store kull (finnevarianten) er kraftig redusert i forekomst de siste 10-åra. En annen genvariant som gir ekstra stor kjøttfylde, er fjernet, da mutasjonen i dobbel dose ikke var forenlig med god dyrevelferd.

De andre rasene i Norge er mindre produktive enn norsk kvit sau og spælsau, og benyttes ofte i et mer ekstensivt dyrehold. Avlsarbeidet baseres på fenotypeutvalg, og avlsframgangen er liten sammenlignet med de to store rasene.

Geit

6.2.5.7 Avl

Etter saneringen av CAE, byllesyke og paratuberkulose er det bygget opp et effektivt avlsarbeid på rasen norsk melkegeit. Avlsarbeidet foregår i 40 avlsbesetninger fordelt over hele landet. Det beregnes genomiske avlsverdier (indekser) for 10 egenskaper som vektet sammen til en samlet avlsverdi. Hvert år produseres det sæd fra de 10 beste bukkene i landet.

Alle avlsbesetningene må inseminere, slik at de genetiske båndene mellom besetningene blir gode og besetningene får gode nye avlskandidater. Semin har lite omfang, men er helt avgjørende for avlsarbeidet.

Den norska melkegeita har en mutasjon i alfa-S1-kaseingenet som resulterer mye frie fettsyrer og dårlige ystingsegenskaper. Forekomsten av mutasjonen var svært høy. Gjennom gentesting av alle avlsbukker og import av sæd fra fransk alpin, har melka som råstoff til ost, blitt kraftig forbedret og er nå tilfredsstillende.

Det er også geiteraser i Norge, men omfanget er lite. Boergeita brukes til kjøttproduksjon, mohairgeita og kasjmirgeita til fiberproduksjon. Avlsarbeidet foregår ved fenotypeutvalg. Litt import av sæd fra utlandet holder innavlsoppbyggingen nede.

Med hilsen
Norsk Sau og Geit

Lars Erik Wallin
generalsekretær